

Školní **pravidla českého pravopisu**

praktická a přehledná

zaměření na slova pravopisně obtížná

vhodná pro školu i veřejnost

 FRAGMENT

Školní pravidla českého pravopisu

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Marie Sochrová
Školní pravidla českého pravopisu
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Školní
**pravidla
českého
pravopisu**

Marie Sochrová
Školní pravidla českého pravopisu

Obálka Nakladatelství FRAGMENT, s.r.o., Kamila Flonerová
Grafická úprava Johana Kratochvílová, signatura.cz, s.r.o.
Odborná korektura Pavla Loucká
Odpovědná redaktorka Tereza Filinová
Technická redaktorka Lucie Mikešová
Vydalo Nakladatelství Fragment ve společnosti Albatros Media a.s.,
Na Pankráci 30, Praha 4, jako svou 2319. publikaci.
Dotisk 1. vydání, 2018
Sazbu zhotovila signatura.cz, s.r.o.

Copyright © Albatros Media a.s., 2018
Text © Marie Sochrová, 2012
Illustrations © depositphotos.com / Stepan Gojda
Typo © Johana Kratochvílová, signatura.cz, s.r.o., 2012

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována bez písemného souhlasu majitelů práv.

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

ISBN tištění vezre 978-80-253-1449-4 (1. vydání, 2012)
ISBN e-knihy 978-80-253-3871-1 (1. zveřejnění, 2018)

ALBATROS MEDIA a.s.

Obsah

Úvod.....	7
Poznámky ke slovním tvarům	8
Zdroje	11
Seznam zkratk	12
PRAVOPISNÁ PRAVIDLA.....	13
Označování hlásek písmeny	15
Pravopis i/i, y/ý	16
Po souhláskách (pravopisně) tvrdých, měkkých a obojetných.....	16
Vyjmenovaná slova a slova příbuzná	17
Pravopis i/i, y/ý v koncovkách	23
Koncovky podstatných jmen.....	23
Koncovky přídavných jmen	25
Koncovky přítomných tvarů sloves.....	26
Shoda přísudku s podmětem.....	26
Koncovky přičestí minulého	26
Pravopis souhláskových skupin.....	30
Skupiny beze změny.....	30
Skupiny se změnami	32
Pravopis souhlásek na konci slov, souhlásky párové.....	33
Párové souhlásky na konci slov	33
Párové souhlásky ve skupině	33
Skupiny bě/bje, vě/vje, pě, mě/mně.....	34
Předložky s/se, z/ze.....	35
Předpony s-/se-, z-/ze-, vz-/vze-	36
Odlišnost dvojic slov s předponou s-, z-	37
Psaní předpon s-, z- v příslovečných spřežkách.....	37
Délka samohlásek.....	38
Psaní u, ú, ů	38
Střídání krátkých a dlouhých samohlásek	38
Při tvoření slov.....	38
V různých tvarech téhož slova	39
Psaní slov přejatých.....	40
Původní pravopis	40
Původní i počestěný pravopis.....	40
Počestěný pravopis.....	40
Ve skupinách.....	40
Psaní s a z.....	41
Psaní i a y	42
Délka samohlásek	42

Psaní velkých písmen	44
Vlastní jména	44
Základní pravidla	44
Typy vlastních jmen podle pojmenované skutečnosti	45
Vyjádření úcty, zvláštního vztahu k osobě	48
Zkratky, zkratková slova a značky	49
Zkratky	49
Zkratková slova	51
Značky	51
Značky písmenné a nepísmenné	51
Číslice a jejich seskupení	52
Hranice slov a písmen	53
Přísluvečné spřežky	53
Spojovník (divis)	54
Dělení slov	55
Interpunkční (členicí) znaménka	56
Tečka (.)	56
Čárka (,)	57
Čárka ve větě jednoduché	57
Čárka v souvětí	59
Středník (;)	61
Otazník (?)	61
Vykřičník (!)	62
Dvojtečka (:)	63
Uvozovky („ “ ’ << >>)	63
Pomlčka (-)	64
Tři tečky, výpustka (...)	64
Závorky () [] // < >	65
Odsuvník, apostrof (')	65
Spojovník, divis, spojovací čárka (-)	65
PRAVOPISNÝ SLOVNÍK	67

Úvod

Nově zpracovaná **Školní pravidla českého pravopisu** jsou určena jak žákům základních a středních škol, tak jejich rodičům a prarodičům, zkrátka celé rodině. Úkolem pravidel českého pravopisu je poradit uživatelům, pokud si nejsou jisti, jak dané slovo napsat. Uvedené pravopisné zásady sice slouží pouze jako doporučení, nicméně jejich dodržování je projevem kultivovanosti, jazykové vytříbenosti, dobrého stylu a přispívá k porozumění v písemné komunikaci.

Výklad pravopisných pravidel ve Školních pravidlech českého pravopisu je podán přehledně a s důrazem na snadnou orientaci. Slovník byl sestaven tak, aby bylo možné rychle najít všechny náležité podoby daného slova a vybrat si tu, která uživateli pro daný účel nejvíce vyhovuje. Z toho důvodu je do slovníku i výkladu zapracován Dodatek MŠMT ČR.*

Pravopisná pravidla v tomto vydání zůstávají beze změn a všechny pravopisné zásady stanovené Pravidly českého pravopisu z roku 1993 (akademickou i školní verzí) jsou zachovány.

PRAVOPISNÁ PRAVIDLA

Stručné poučení o pravopisných zásadách je doloženo mnoha příklady ze současné češtiny. Výklad je upraven do přehledných tabulek a tak, abyste se v textu rychle zorientovali, našli potřebné informace a danou zásadu snadno pochopili.

V této části najdete poučení o shodě přísudku s podmětem, psaní *i/y*, *s/z*, přejatých slov, velkých písmen, dále o interpunkci (a typografických zásadách), dělení slov, zkratkách a značkách apod.

PRAVOPISNÝ SLOVNÍK

Hesla byla vybírána se zřetelem na potřeby žáků a studentů. Zařazena byla především slova, jejichž psaná podoba může činit obtíže, a naopak slova, jejichž zápis není problematický, zařazena záměrně nebyla. Zohledněna byla současná slovní zásoba.

U jednotlivých hesel jsou uváděny potřebné informace, ať už o tvarosloví (skloňování a časování) nebo o psaní velkých písmen, zvláště pak jsou uvedeny ty tvary, které

* Dodatek MŠMT, který vznikl jako reakce na vydání Pravidel českého pravopisu roku 1993, upozornil na to, že psaní *s* a dlouhých samohlásek v případech, kdy Pravidla z r. 1993 uvádějí jen *z* a samohlásky krátké, je také správné. Ve dvou typech případů označil dokonce starší pravopisnou podobu za základní (u slov s příponou *-ismus* a u slov s dvojitou spisovnou výslovností, např. *renesance*, *diskuse*). Dodatek byl prohlášen za závazný pro školskou praxi. Ústav pro jazyk český jej v pozdějších vydáních Pravidel nezpracoval do hesel slovníkové části, ale pouze jej uvedl jako „Pravopisnou poznámku“ na konci knihy.

nejdou tvořeny zcela pravidelně, kde není jednoznačné přiřazení ke vzoru nebo kde se vyskytují varianty či pravopisné dublety.

Poznámky ke slovním tvarům

SLOVESA

Slovesa jsou uvedena v infinitivu na -*t* (*dělat*). U sloves typu **péct/péci, moci/moci** jsou uvedeny obě podoby infinitivu, přednost se dává běžnější a novější podobě zakončené na -*t* (je uvedena na prvním místě).

U sloves 4. třídy vzoru **sázet** jsou uvedeny tvary 3. osoby č. mn. **sázejí i sází**. Obě jsou dnes již považovány za spisovné. Základní a patrně dosud běžnější koncovka -*ejí* stojí na prvním místě, i když původně regionální -*í* zaznamenává stále větší územní rozšíření.

U sloves 3. třídy vzoru **kupovat a krýt** jsou v 1. osobě č. j. a 3. osobě č. mn. na prvním místě uvedeny podoby s -*u*, -*ou* (*kupuju i kupuji, kupujou i kupují, kryju i kryji, kryjou i kryjí*). Podoba s -*u* v 1. osobě č. j. se postupně stává neutrální, zatímco u podob s -*ou* ve 3. osobě č. mn. je proces neutralizace pomalejší.

PRAVOPISNÉ DUBLETY

Jak již bylo řečeno, ve slovníku jsou uváděny všechny (tj. dvě, popř. i tři) pravopisné varianty daného slova (např. *analýza i analysa, filozofie i filosofie, konzerva i conserva*). Jako první je vždy uvedena základní (stylově neutrální a až na výjimky také novější) varianta. Ta je také zpravidla nejrozšířenější, dnes běžná.

Na druhou stranu by děti měly vědět, že ani pravopis, který je bližší jejich prarodičům, není chybný. Podstatné však je, že v jednom a tomtéž textu nelze střídat varianty téhož slova (psát v jednom odstavci *filozofie* a ve druhém *filosofie*), ani používat různá slova v odlišných variantách (např. „novější“ *univerzitu* vedle „staršího“ *musea*). Vzhledem k pořadí dublet u jednotlivých hesel uživatel brzy pochopí, kde má hledat variantu, kterou se rozhodne používat a která nejlépe vyhovuje jeho záměrům.

U přejatých slov lišících se délkou samohlásky je na prvním místě uvedena varianta se samohláskou krátkou (např. *balkon i balkón, benzin i benzín*).

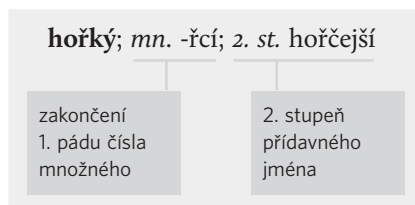
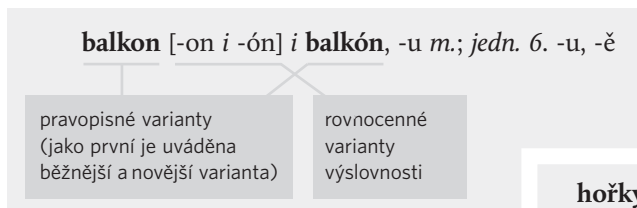
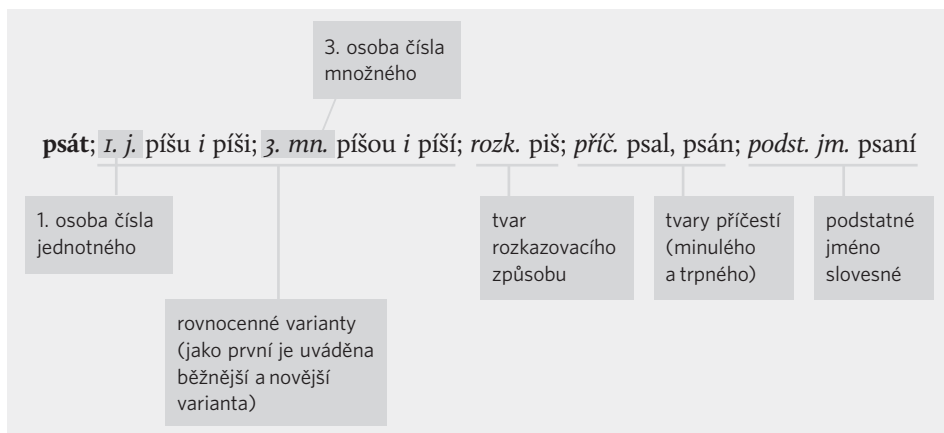
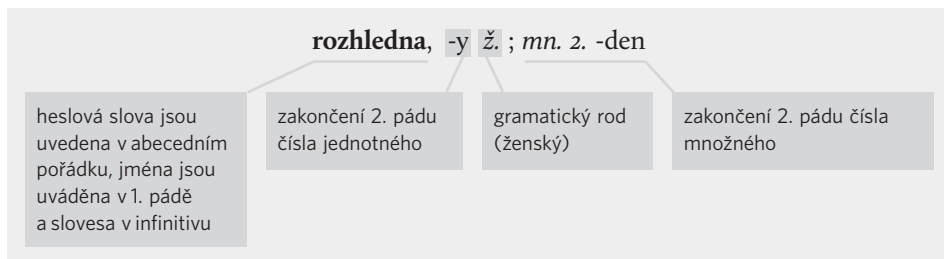
U slov zakončených na -*rz*, -*nz*, -*lz* / -*rs*, -*ns*, -*ls* stojí na prvním místě varianta se *z*, přičemž i varianta se *s* je správná.

U slov zakončených na -*ismus/-izmus*, -*smus/-zmus* nebo -*sma/-zma* stojí na prvním místě varianta se *s*, která je (dle Dodatku) považována za základní.

U slov s dvojí spisovnou výslovností *s* i *z* stojí (dle Dodatku) na prvním místě varianta se *s* (např. *diskuse* i *diskuze*, *renesance* i *renezance*).

Popis hesla

U jednotlivých hesel je na prvním místě vždy uváděna základní (stylově neutrální a většinou novější) varianta.

trať; -ti *i* -tě *ž.*, *mn.* 1., 4. -ti *i* -tě; 3. -tím; 6. -tích; 7. -těmi

rovnocenné
varianty zakončení
2. pádu

tvary v daných
(problematických) pádech
číslo množného

Německo *stř.*; **Němec**, -mce *m.*; **německý**; *mn.* -čtí; Spolková republika Německo

obyvatelský
název

odvozené přídavné
jméno

oficiální název
státu

ulice *ž.*; Vodičkova ulice, ulice Spálená, ulice Politických vězňů, ulice Na Můstku,
U Dívčích hradů, ulice Bratří Čapků, ulice 5. (Pátého) května *apod.*

příklady psaní
velkých písmen

tisíc, -e *m.*; *mn.* 2. tisíc (z pěti tisíc) *i* tisíců (z těch tisíců); 3. tisíci lidí *i* k tisíci lidem

příklady rozdílného
užití dublet
(rozlišení významu)

de facto [dé faktó] <lat.> (ve skutečnosti)

původ slova

význam cizího
(a méně známého)
slova

lepící (např. páska)

příklad slova, s nímž
se heslové slovo často
spojuje a tvoří souloví

Zdroje

Školní pravidla českého pravopisu vycházejí ze zásad stanovených Pravidly českého pravopisu z roku 1993 připravených Ústavem pro jazyk český AV ČR.

Odborná literatura:

Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2000.

ČECHOVÁ, Marie et al. *Čeština – řeč a jazyk.* Praha: ISV, 2000. ISBN 80-85866-57-9.

FILIPEC, Josef, DANEŠ, František a MEJSTŘÍK, Vladimír. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.* Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.

HAVRÁNEK, Bohuslav, BĚLIČ, Jaromír, HELCL, Miloš a JEDLIČKA, Alois. *Slovník spisovného jazyka českého.* Praha: Academia, 1989.

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek a RUSÍNOVÁ, Zdenka, ed. *Příruční mluvnice češtiny.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

MARTINCOVÁ, Olga et al. *Nová slova v češtině 1, 2. Slovník neologizmů.* Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1168-4.

KOČIČKA, Pavel a BLÁŽEK, Filip. *Praktická typografie.* Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-7226-385-4.

Pravidla českého pravopisu. Praha: Academia, 2007. ISBN 80-200-0475-0.

Pravidla českého pravopisu. Školní vydání. Praha: Fortuna, 2009. ISBN 80-7168-679-4.

Internetové odkazy:

Český národní korpus – SYN2000. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>

Internetová jazyková příručka. © 2008–2012 Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz>

Jazyková poradna. © SSČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/poradna>

Seznam zkratek

<i>aj.</i>	a jiné	<i>příd.</i>	přídavné (jméno)
<i>angl.</i>	anglický, anglicky	<i>přísl.</i>	příslovce
<i>ap., apod.</i>	a podobně	<i>přít.</i>	přítomný čas
<i>arab.</i>	arabský, arabsky	<i>přív.</i>	přivlastňovací
<i>atd.</i>	a tak dále	<i>rozk.</i>	rozkazovací způsob
<i>bibl.</i>	biblický výraz	<i>řec.</i>	řecký, řecky
<i>bud.</i>	budoucí (čas)	<i>sg.</i>	singulár,
<i>citosl.</i>	citoslovce		jednotné číslo
<i>č.</i>	číslo	<i>st.</i>	stupeň
<i>část.</i>	částice	<i>stř.</i>	střední rod
<i>čísł.</i>	číslovka	<i>tj.</i>	to jest
<i>dok.</i>	dokonavý (vid)	<i>tzv.</i>	takzvaný
<i>dř.</i>	dříve	<i>vl.</i>	vlastní (jméno)
<i>franc.</i>	francouzský, francouzsky	<i>vzt.</i>	vztažné (zájmeno)
<i>hist.</i>	historický, historicky	<i>zájm.</i>	zájmeno
<i>hovor.</i>	hovorový, hovorově	<i>záp.</i>	záporný, zápor
<i>ital.</i>	italský, italsky	<i>zast.</i>	zastaralé
<i>j., jedn.</i>	jednotné (číslo)	<i>zdrob.</i>	zdrobnělina
<i>jap.</i>	japonský, japonsky	<i>zkr.</i>	zkratka
<i>jm.</i>	jméno	<i>zn.</i>	značka
<i>kniž.</i>	knižní	<i>zp.</i>	způsob
<i>lat.</i>	latinský, latinsky	<i>zprav.</i>	zpravidla
<i>m.</i>	mužský rod	<i>žř.</i>	žřídka
<i>min.</i>	minulý čas	<i>ž.</i>	ženský rod
<i>mn.</i>	množné (číslo)	<i>živ.</i>	životný
<i>mytol.</i>	mytologicky		
<i>např.</i>	například		
<i>nedok.</i>	nedokonavý (vid)	[]	v hranatých závorkách je
<i>neskl.</i>	nesklonné (jméno)		uváděna výslovnost
<i>něpis.</i>	něpisovný, nepřisovně	< >	ve špičatých závorkách je
<i>neživ.</i>	neživotný		uváděn původ slova
<i>odliš.</i>	odlišné		
<i>os.</i>	osoba		
<i>p.</i>	pád		
<i>pl.</i>	plurál, množné číslo		
<i>podst.</i>	podstatné (jméno)		
<i>pomn.</i>	pomnožné (jméno)		
<i>předl.</i>	předložka, předložkový		
<i>přech.</i>	přechodník		
<i>příč.</i>	příčestí		

PRAVOPISNÁ PRAVIDLA

→ Označování hlásek písmeny

Písmo je soubor znaků (písmen a znamének), kterými se zaznamenává řeč. Čeština používá **písmo hláskové**, tzn. každá hláska se označuje jedním písmenem (literou) a naopak každé písmeno obvykle označuje jednu hlásku. Původní latinská písmena se v češtině doplňují písmeny s **diakritickými** (rozlišujícími) **znaménky**, a to háčkem, čárkou a kroužkem. Čárka (a kroužek nad *u* → *ů*) označuje dlouhé samohlásky.

Písmena tvoří **abecedu**.

A a	Á á	B b	C c	Č č	D d
Ď ě	E e	É é	Ě ě	F f	G g
H h	Ch ch	I i	Í í	J j	K k
L l	M m	N n	Ň ň	O o	Ó ó
P p	Q q	R r	Ř ř	S s	Š š
T t	Ť ť	U u	Ú ú	Ů ů	V v
W w	X x	Y y	Ý ý	Z z	Ž ž

Spřežka *ch* (tj. spojení písmen *c* a *h*) se považuje za jediné písmeno.

Spojením dvou písmen se zapisuje i souhláska *dž* (*džem*, *džbán*, *džíny*). V některých vlastních jménech cizího původu se tato souhláska zapisuje jinak (*John* [džon]), ale ne vždy (*Džamila*).

Písmena *q*, *w*, *x* se vyskytují ve slovech cizího původu (*quattrocento*, *squash*, *walkman*, *software*, *xylofon*, *relaxace*), stejně jako některá další písmena (*ö*, *ä*, *ü*, *ł*, *ç* aj.).

V češtině je dvojhlas *ou* (*jedou*, *mouka*).

POZOR:

Ne každé spojení *o* a *u* je dvojhlas, např. *poučit* = předpona a slovo začínající na *u*.

V přejatých slovech a citoslovcích se vyskytuje dvojhlas *au* (*auto*, *laureát*, *mňau*, *au*) a *eu* (*euro*, *neuron*, *pneumonie*).

Pravopis (ortografie) je soubor zásad, způsob správného užívání písma v písemném projevu.

→ Pravopis *i/í, y/ý*

Po souhláskách (pravopisně) tvrdých, měkkých a obojetných

SOUHLÁSKY	PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY	ZVLÁŠTNOSTI A VÝJIMKY
TVRDÉ				
<i>h, ch, k, r</i>	<i>y/ý</i>	téměř vždy v domácích slovech, v základech slov, v příponách a koncovech	<i>hynout, hýřit, chytrý, chýše, kyselý, kývat, ryba, rýma, ťuhýk, puchýř, žákyně, rorýs, rohy, blechy, mraky, kry, drahý, suchý, slizký, dobrý</i>	citoslovce zvukomalebná <i>kikirikí i kykyryký, chichichi, hihihí, sloveso chichotat se</i>
také <i>d, t, n</i>	<i>y/ý</i>	označují-li tvrdé souhlásky	<i>dychtit, dýka, tykadla, týden, nynější, nýbrž, vady, sudý, ty, boty, šestý, vrány, pěkný</i>	
MĚKKÉ				
<i>ž, š, č, ř, j, zpravidla také c</i>	<i>i/í</i>	téměř vždy v domácích slovech, v základech slov, v příponách a koncovech	<i>život, žízeň, šikmý, šíp, čin, číslo, řidič, říjen, jít, jídlo, cibule, císař, muži, sněží, hoši, věši, lacinější, oči, mlčí, křehčí, bratři, dobří, kryji, sázejí, vědci, holicí</i>	v podstatných jménech zakončených na c a skloňovaných podle vzoru <i>hrad</i> se píše y , např. <i>placy, puncy, hecy, hicy, kecy, tácy, trucky</i> slova <i>skica</i> (vzor <i>žena</i>), <i>paňáca</i> (vzor <i>předseda</i>) mají v koncovce i : <i>skici, paňáci</i> v cizích slovech y : <i>cyklista, cyklokros, cyklon, cylindr, cynik, cypřiš, cysta, cytologie, cytoplazma</i> a vlastní jméno <i>Cyril</i>
také <i>d, t, n</i>	<i>i/í</i>	označují-li měkké souhlásky [ď], [ť], [ň], které se jinak píšou s háčkem (<i>dábel, suť, tuň</i>)	<i>divadlo, dílo, ticho, tílko, nijak, nížina, Matyldin, budík, tetin, listí, lednice, zahradník, lodi, rudí, pěsti, platí, (v) rameni, líní</i>	

SOUHLÁSKY	PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY	ZVLÁŠTNOSTI A VÝJIMKY
OBOJETNÉ				
<i>b, f, l, m, p, s, v, z</i>	i/í	většinou v kořenech slov	<i>obilí, bílit, list, lípa, miska, míč, pilovat, píseň, sívý, síla, vidět, víla, zima, získat</i>	ve vyjmenovaných slovesh, jejich odvozeninách a slovesh příbuzných se píše y/ý , např. <i>být, mlýn, myslet, kopyto, syn, vysoký, jazyk</i>
		po <i>f</i> v domácích slovesh	<i>fičet, fintit se, Jozefína (Josefina)</i>	POZOR NA SLOVA CIZÍHO PŮVODU: např. <i>fyzika, fytoogeneze × film, fix, fit</i>
		v příponách podstatných jmen	<i>babička, balík, vzteklina, krmivo, šermíř, jepice, papírna, směsice, brusírna, hlavička, letovisko, pórovitý, syrovinka, kluziště, cizina</i>	
	y/ý	vždy v předponě <i>vy-</i>	<i>vymalovat, výrostek</i>	<i>visutý (od viset) – není předpona</i>

Vyjmenovaná slova a slova příbuzná

BY/BÝ

být (*bych, bys, by, bychom, byste; abych, abys, aby, abychom, abyste; kdybych, kdybys, kdyby, kdybychom, kdybyste; byt, bytí, živobyť, bývat, bytelný, bytost, dobyt, dobytek, dobyvatel, nabýt, nábytek, odbýt, odbyt, neodbytný, pozbyt, ubýt, úbytek, přebývat, přebytek, zbývat, zbytek, bydlet, bydliště, obydli, bydlo, bývalý, starobyly, obývat, obyvatel, přibýtek*)

obyčej (*obyčejný*)

bystrý (*bystrost, bystřina*)

bylina (*býlí, býložravec, černobýl, zlatobýl*)

kobyła (*kobyli, kobyłka*)

býk (*býkovec*)

babyka (= druh javoru)

Z vlastních jmen:

*Bydžov, Býkovice, Bylany, Bystrc,
Bystřice, Byšice, Hrabyně,
Kobylisy, Přibyslav; Zbyslav,
Zbyněk, Zbyšek*

POZOR NA ROZDÍLY:

(existovat, jsem)	být × bít	(tlouct, biju, bít na buben)
(příbytek)	byt × bit	(základní jednotka informace)
	byte	([bajt] je 8 bitů)
(získat jmění, vědomosti)	nabýt × nabít	(natlouct někomu nebo vsunout náboj do pušky)
(provést ledabyle)	odbýt × odbít	(odtlouct, např. <i>odbila půlnoc</i>)
(zmocnit se, např. <i>hrad</i>)	dobýt × dobít	(např. <i>zraněné zvíře, baterii</i>)
(přicestovat, být navíc)	přibýt × přibít	(přítlouct hřebík)
(zmenšit se, např. <i>na váze</i>)	ubýt × ubít	(usmrtit)
(zůstat)	zbýt × zbít	(zmlátit)
(obydlí, příbytek)	bydlo × bidlo	(tyč, žerd')
(plevel)	býlí × bílí	(natírá nabílo nebo bíle zbarvení)
	× bílý	(barevný)

LY/LÝ

slyšet (*slýchat, slyšitelný, nedoslýchavý*)

mlýn (*mlynář, mlýnice*)

blýskat se (*blýskavý, blýskavice, zablýsknout se, blyštět se / blyžit se*)

polykat (*zalykat se*)

vzlykat (*vzlyk, vzlykot*)

plynout (*uplynout, rozplynout se, splývat, splynout, oplývat, vyplývat, plynulý, plyn, plynný, plynárna, plynoměr*)

plýtvat

lysý (*lysina, lyska*)

lýtko

lýko (*lýč, lýčený = lýkový; lýkovec, lýkožrout*)

lyže (*lyžař, lyžovat*)

pelyněk

plyš

slynout

plytký

vlys (*vlýsek, vlysový*)

Z vlastních jmen:

Lysá, Lysolaje, Volyně; Lydie

POZOR NA ROZDÍLY:

mlýn, mlynářka, mlýnice	×	mlít	(obilí, zakončení -ít)
(blíží se bouře) blýská se	×	blízká	(nedaleká)
(z toho plyne) vyplývat	×	vyplivát	(něco ven)
(s bílou lysinkou) lyska	×	líska	(keř, např. <i>lískové oříšky</i> , nebo bedýnka na ovoce)
(z lýka, lýkový) lýčený	×	líčený	(vyprávěný, předstíraný)

(sportovní náčiní)	lyže	×	ližiny	(trámce, podklady pod břemena)
(oplyvat, být proslulý)	slynout	×	slinit	(vypouštět sliny)
(ozdobný pás v architektuře)	vlýs	×	vlis	(k <i>vlisovat</i>), lis (přístroj na lisování)

Ve slovech *lišej* (vyrážka), *lišaj* (motýl), *lísat se* píšeme **i**.

MY/MÝ

my (zájmeno 1. os. č. mn.)

mýt (*mycí, myčka, umýt, umyvadlo/umývadlo, umývárna/umývárna, pomýje, mýval, mýdlo, mydlář, mydlina*)

myslet/myslit (*mysl, myšlenka, pomyslet/pomyslit, pomýšlet, přemýšlet, vymyslet/ vymyslit, vymýšlet, výmysl, usmyslet/usmyslit si, úmysl, smysl, smyslný, nesmysl, průmysl, myslivec, myslivna*)

mýlit se (*mýlka, mylný, omyl, zmýlená, neomylný*)

hmyz (*hmyzí, hmyzožravec*)

myš (*myšák, myška, myšina*)

hlemýžď

mýto (*mýtné*)

mýtit (*mýtina, vymýtit, vymycovat*)

mykat (*mykaný*)

zamykat (*odmykat, nedomykat, vymykat se, výmyk, přimykát se*)

smýkat (*smyk, průsmyk, smyčka, smýčit, smýčec*)

dmýchat (*dmýchadlo/dmychadlo, rozdmýchat*)

chmýří

nachomýtnout se (*ochomýtat se*)

mys

sumýš

Z vlastních jmen:

Mýto, Kamýk, Litomyšl, Myslov, Mysletín, Nezamyslice, Chomýž; Nezamysl, Přemysl, Křesomysl

POZOR NA ROZDÍLY:

(zájmeno 1. os. č. mn.,

např. *my čteme*)

(čistit vodou)

(medvídek)

(odstranit, např.

vykácet stromy)

(rozfoukávat)

(dopouští se omylu)

my × **mi**

mýt × **mít**

mýval × **míval**

vymýtit × **vymítat**

rozdmýchávat × **rozmíchávat**

mýlí se × **milý**

× **míli**

(3. p. osobního zájmena

já, např. dej mi to)

(vlastnit, např. *mít pravdu*)

(mít, mívávat, např. *míval radost*)

(vypuzovat, např. *dábla*)

(od *míchat, rozkvedlávat*)

(např. *milý bratře*)

(např. *cesty*)

PY/PÝ**pýcha** (*pyšný, pyšnit se, zpychnout, pych, přepych, pýchavka*)**pytel** (*pytlovina, pytlák, pytláčit*)**pysk** (*pyskatý, ptakopysk*)**netopýr** (*netopýří*)**slepýš****pyl** (*opylovat, opylení*)**kopyto** (*kopýtko, sudokopytník*)**klopýtat** (*klopýtnout*)**třpytit se** (*třpyt, třpytivý, třpytka*)**zpytovat** (*nevyzpytatelný, jazykozpyt*)**pykat** (*odpykat*)**pýr** (*pýřavka*)**pýří****pýřit se** (*čepýřit se, zapýřit se, pýřivý*)**pyj**

Z vlastních jmen:

*Pyšely, Přepychy, Spytovice,**Chropyně, Solopysky; Spytihněv***POZOR NA ROZDÍLY:**

(pyšný)	pýcha × píchá	(bodá)
(rtý)	pysky × písky	(od <i>písek</i> , písčiny)
(prášek v květu)	pyl × pil	(3. os. č. j. od <i>pít</i> , např. <i>pil vodu</i>)
(plaz)	slepýš × slepíš	(3. os. č. j. od <i>slepit</i> , např. <i>lepidlem</i>)
(přenášet pyl)	opylovat × opilovat	(obrušovat, uhladit pilníkem)
(úd)	pyj × pij	(rozk. zp. od <i>pít</i>)

SY/SÝ**syn** (*synovský, synovec, zlosyn*)**syťý** (*syťost, přesýtit, nasýtit, nenasyčený, nenasytný, dosyta*)**sýr** (*syreček, sýrař, sýrárna, syrovátka*)**syrový** (*syrovinka*)**syrý** (*syrový = vlhký*)**sychravý****usychat/usýchat** (*vysychat/vysýchat, zasychat/zasýchat*)**sýkora** (*sýkořice*)**sýček** (*sýčkovat = předpovídat neštěstí*)**sysel** (*syslit = hromadit zásoby*)**syčet** (*sykat, sykot, zasyčet*)**sypat** (*sypký, sýpka, sypek = vnitřní povlak peřiny, zasypat, zasyt, nasypat, nasyt, nasytný, osypaný, osypky, vysypat*)

Z vlastních jmen:

*Bosyně, Sychrov,**Syneč, Synkov,**Sýrovice, Syslov,**Sýčina*

POZOR NA ROZDÍLY:

(syrový, vlhký)	syrý × sirý	(osiřelý, opuštěný)
(přesypávat, např. <i>mouku</i>)	sypat × sípat	(mít chrapot nebo sípat vzteky)
(2. p. č. j. od <i>sýr</i>)	sýra × síra	(chemický prvek)
(ze sýra)	sýrový × sírový	(obsahující síru, např. <i>oxid sírový</i>)
(neuvařený)	syrový	

Ve slovech *sirup*, *sivý* (šedý) píšeme **i**.

VY/VÝ

předpona **vy-**

vy (zájmeno 2. os. č. mn.)

vykat

vyšoký (*výška, výšina, vysočina, výše, vyvýšenina, převyšovat, zvyšovat, zvýšit, povýšit, vyvyšovat se, vyšší, nejvyšší*)

výt (*zavýt*)

výskat (*výskot, zavýsknout*)

zvykat (*zvyk, zlozvyk, zvyknout, zvyklost, navykat, navyknout, návyk, odvykat, odvyknout, obvyklý*)

žvýkat (*žvýkací, přežvykovat, přežvýkavec, žvýkačka*)

vydra (*vydří, vydrovka*)

výr (= pták)

vyžle

povyk (*povykovat*)

výheň

cavyky

vyza (= ryba)

kavyl (= bylina, stepní tráva)

Z vlastních jmen:

Vyšehrad, Vyškov, Vysočany,

Vysočina, Výtoň, Povydlí, Vyžlovka

POZOR NA ROZDÍLY:

(např. <i>vlk vyje</i>)	výt × vít	(splétat věnce, vinout, vázat)
(pták, sova)	výr × vír	(vířivý, točivý pohyb vzduchu nebo vody, vířava)
(např. <i>radostí, radovat se</i>)	výskat × vískat	(probírat se ve vlasech)
(od <i>vyšoký</i>)	výška × vížka	(věžička)
(vysunutý, např. <i>ret, hrazda</i>)	vysutý × visutý	(visící, např. <i>lanovka, most, zavěšený</i>)
(přivýkat)	zvykat si × zvíkat	(zbavit jistoty)
(zasít, např. <i>obilí</i>)	vyset/vysít × viset	(obraz na stěně, být zavěšen)
(ryba)	vyza × víza	(č. mn. od <i>vízum</i>)

Slova *viset, vidět, viklat, vítat, vítězit, vinout, vinit, vikýř, vidle, Vizovice* aj. píšeme s **i** (nejde o předponu, ale o součást kořene slova).

ZY/ZÝ

brzy

jazyk (*jazyček, jazykolam, jazykověda, jazykozpyt, jazykový, dvojjazyčný, jazykka*)

nazývat (se) (*vyzývat, vyzývavý, vzývat, ozývat se*)

Z vlastních jmen: *Ruzyně*

POZOR NA ROZDÍLY:

brzy × **brzičko** (přípona *-ičko*, např. *maličko*)
 (mít jméno, název) **nazývat se** × **nazívat se** (opakovaně zívat, např. *únavou*)

Poznámka:

Příjmení se často neřídí pravopisnými pravidly: *Býček i Bíček, Sýkora i Síkora, Lysý i Lisý*.

POZOR NA SLOVA CIZÍHO PŮVODU:

např. *byte, cyklista, fyzika, lyrika, pyramida, riskovat, triko, panika, historie, filozofie, fylogeneze*

Pravopis *i/í, y/ý* v koncovkách

KONCOVKY PODSTATNÝCH JMEN

Pravopis *i/í, y/ý* se řídí příslušností podstatných jmen k jednotlivým vzorům.

a) rod mužský

vzory: **pán, hrad (les), muž, stroj, předseda, soudce**

PRAVOPIS	PÁD	PŘÍKLADY (VZOR)
-i	1. a 5. p. č. mn. rodu živ.	<i>psi</i> (pán) <i>srnci</i> (muž) <i>zástupci</i> (soudce)
	7. p. č. mn. rodu živ.	(s) <i>vítězi</i> (muž) (se) <i>zástupci</i> (soudce)
	3. a 6. p. č. j. rodu živ.	(o) <i>učiteli</i> (muž) (o) <i>zástupci</i> (soudce)
	7. p. č. mn. rodu neživ.	(s) <i>penězi</i> (stroj) (s) <i>pytli</i> (stroj)
	3. a 6. p. č. j. rodu neživ.	(v) <i>pytli</i> (stroj)
-y	4. a 7. p. č. mn. rodu živ.	(se) <i>psy</i> (pán) (s) <i>kolegy</i> (předseda)
	1., 4. a 7. p. č. mn. rodu neživ.	(se) <i>stromy</i> (hrad)
-ovi	3. a 6. p. č. j. rodu živ.	(k, o) <i>psovi</i> (pán) (ke, o) <i>kolegoví</i> (předseda)
-ích	6. p. č. mn. rodu neživ.	(o) <i>lesích</i> (hrad, les) (o) <i>penězích</i> (stroj) (o) <i>sluzích</i> (předseda) (o) <i>zástupcích</i> (soudce)

POZOR:

drahokamy, programy = koncovka *-y* (hrady v 1., 4. a 7. p. č. mn.)

tácy, kecy, hecy, trucky apod. = koncovka *-y* (hrady)

b) rod ženský

vzory: žena, růže, píseň, kost

PRAVOPIS	PÁD	PŘÍKLADY (VZOR)
-y	2. p. č. j. + 1., 4. a 5. p. č. mn.	skály, pěnkavy (žena)
-í, -í	v ostatních pádech	
	3., 4., 6., 7. p. č. j. + 2. p. č. mn.	košili, košilí (růže)
	3., 5., 6., 7. p. č. j.	konvi, konví (píseň)
	2., 3., 5., 6., 7. p. č. j. + 1., 2., 4., 5. p. č. mn.	stepi, stepí (kost)
-ím	3. p. č. mn.	košilím (růže) konvím (píseň) stepím (kost)
-ích	6. p. č. mn.	(o) košilích (růže) (o) konvích (píseň) (o) stepích (kost)
-ami -emi -mi	7. p. č. mn.	(s) pěnkavami (žena) (s) košilemi (růže) (s) konvemi (píseň) (se) stepmi (kost)

POZOR:

z Bratislavy, Ostravy (žena) × z Boleslavi, Čáslavi, Vratislavi, Kouřimi (kost)

c) rod střední

vzory: město, moře, kuře, stavení

PRAVOPIS	PÁD	PŘÍKLADY (VZOR)
-y	7. p. č. mn.	(s) koly (město) (se) štěňaty (kuře)
-í, -í	v ostatních pádech	
	3., 6. p. č. j. + 2., 7. p. č. mn.	(o) poli, polí (moře)
	3. a 6. p. č. j.	(o) štěněti (kuře)
	1., 2., 3., 4., 5., 6. p. č. j. + 1., 2., 4., 5. p. č. mn.	období (stavení)
-ím	3. p. č. mn.	polím (moře)
	7. p. č. j. + 3. p. č. mn.	obdobím (stavení)
-ích	6. p. č. mn.	(o) polích (moře)
		(o) obdobích (stavení)
-ími	7. p. č. mn.	(s) obdobími (stavení)

KONCOVKY PŘÍDAVNÝCH JMEN

Pravopis *i/í, y/ý* se řídí příslušností přídavných jmen k jednotlivým vzorům.

a) přídavná jména tvrdá

vzor: mladý, mladá, mladé

mlád, mláda, mládo

PRAVOPIS	PÁD	PŘÍKLADY
-í	jen v 1. p. č. mn. muž. rodu živ.	veselí (mladí) lidé
-ý	1. p. č. j. muž. rodu živ. i neživ., 4. p. č. j. muž. rodu neživ.	veselý
-ých	2. a 6. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu	veselých
-ým	7. p. č. j. muž. a stř. rodu	veselým
-ými	+ 3. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu 7. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu	veselými
-i	jen v 1. p. č. mn. muž. rodu živ.	zdrávi – jmenný tvar muži byli zdrávi
-y	1. p. č. mn. žen. rodu	zdrávy – jmenný tvar dívky byly zdrávy
	4. p. č. mn. muž. a žen. rodu	zdrávy – jmenný tvar rodiče našli své přátele (děti) živy a zdrávy

b) přídavná jména měkká

vzor: jarní, jarní, jarní

PRAVOPIS	PŘÍKLADY
jen -í	cizí muž, žena, dítě
-ího, -ímu, -ím, -ích, -ími	cizího, cizímu, cizím, cizích, cizími

c) přídavná jména přivlastňovací

vzor: otcův, matčin

PRAVOPIS	PÁD	PŘÍKLADY
-i	jen v 1. p. č. mn. muž. rodu živ.	otcovi, matčini přátelé, manželé Novákovi
-y -ým -ých -ými	v ostatních pádech	
	4. p. č. mn. muž. rodu živ.	otcovy, matčiny bratry, manžele Novákovy
	1. a 4. p. č. mn. muž. rodu neživ. a žen. rodu	otcovy, matčiny stromy, knihy
	3. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu	otcovým, matčíným bratrům, stromům, knihám, přáním, manželům Novákovým
	2. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu	otcových, matčíných bratrů, stromů, knih, přání, manželů Novákových

PRAVOPIS	PÁD	PŘÍKLADY
-y -ým -ých -ými	6. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu	(o) <i>otcových, matčiných bratrech, stromech, knihách, přáních, o manželích Novákových</i>
	7. p. č. mn. muž., žen. a stř. rodu	<i>otcovými, matčinými bratry, stromy, knihami, přáními, s manželi Novákovými</i>

KONCOVKY PŘÍTOMNÝCH TVARŮ SLOVES

Píše se vždy jen **í**, např. *vozím, vozíš, vozí, vozíme, vozíte.*

Shoda přísudku s podmětem

KONCOVKY PŘÍČESTÍ MINULÉHO

Pravopis *i, y* se řídí **mluvnickou shodou** přísudku, popř. doplňku s podmětem.

a) podmět vyjádřený jedním jménem

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-i	podmětem je podstatné jméno rodu muž. živ. v č. mn.	<i>Chlapci vyprávěli. Přátelé se vrátili zdraví.</i>
	podmětem je jméno v č. mn. označující předměty neživé, ale s životnou koncovkou	<i>Draci se vznášeli. Sněhuláci roztáli.</i>
-y	podmětem je podstatné jméno rodu muž. neživ. v č. mn.	<i>Stromy se zazelenaly.</i>
	podmětem je podstatné jméno rodu žen. v č. mn.	<i>Ovce se pásly. Větvě se nakláněly.</i>

POZOR:

Podmětem je podstatné jméno rodu stř. v čísle množném → koncovka přičestí minulého je **-a**:

*Děvčata **tancovala**. Pole **dozrávala**. Koťata **si hrála**.*

ZVLÁŠTNOSTI:

★ životné tvary neživých věcí mají v přičestí **-i**, neživotné tvary **-y**

Slanečci nám chutnali. × Slanečky nám chutnaly.

Ledoborci vypluli. × Ledoborce vypluly.

Po obloze pluli bílí beránci. × Po obloze pluly bílé beránky.

Bacili způsobovali nemoci. × Bacily způsobovaly nemoci.

podobně: čitatelé i čitatele, činitelé i činitele, mikrobi i mikroby, dělenci i dělence
pouze neživotné: *víry*

- ★ rozdíl mezi životností a neživotností někdy souvisí s rozlišením významovým
Nosiči se brzy unavili. × Nosiče se už opotřebovaly.
- ★ rodiče, koně, lidičky: v přičestí je **-i**
 mají shodu jako životná jména, ačkoli koncovka je neživotná
Rodiče se radovali.
Koně pádili. (ale: Dřevěné koně se všem líbily.)
Všichni přítomní lidičky se divili.
- ★ den – v č. mn. *dni, dny, dnové* → v přísudku je **-y, -y, -i**
Dni se krátily.
Dny se krátily.
Dnové plynuli. (zastaralé -ové)
- ★ oko, ucho, dítě: v č. j. jsou stř. rodu, v č. mn. se ale chovají jako jména žen. rodu
 → v přísudku (a doplňku) je **-y**
Oči viděly, uši slyšely.
Děti běhaly bosy.
- ★ typ oni všichni → v přísudku je **-i**
Denně se v táboře koupali.

b) podmět několikanásobný vyjádřený souřadně

přednost má podmět v rodě muž. živ. před ostatními podměty

podmět **PŘED PŘÍSUDKEM:**

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-i	mezi podměty je alespoň jeden rodu muž. živ.	<i>Tomáš a Martin chodili do stejné třídy.</i> <i>Kuře, slepice a kohout běhali po dvoře.</i> <i>Kuřata, slepice a kohouti běhali po dvoře.</i> <i>Chlapec i obě děvčata se včera vrátili.</i>
-y	mezi podměty není ani jeden rodu muž. živ.	<i>Slepice a husy běhaly po dvoře.</i> <i>Vchod, střecha i okno volaly po opravě.</i> <i>Švédsko a Dánsko podepsaly dohodu o spolupráci.</i> <i>Kotě a štěně dováděly na zahradě.</i> <i>Kotě a štěňata dováděly na zahradě.</i> <i>Kočka a kořata dováděly na zahradě.</i>
-a	podměty jsou pouze rodu střed. v č. mn.	<i>Kořata a štěňata dováděla na zahradě.</i>

podmět **ZA PŘÍSUDKEM:**

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-i nebo -y	zpravidla shoda podle nejbližšího podmětu (jeden z podmětů je rodu muž. živ.)	Po dvoře běhaly (i běhali) slepice, kuřata a kohouti. Po dvoře běhali kohouti, slepice a kuřata. (pouze -i) Včera se vrátil chlapec i děvčata. Včera se vrátili chlapec i děvčata.
-y nebo shoda podle nejbližšího podmětu	mezi podměty není žádný rodu muž. živ.	Včera byla (i byly) očkovaná (i očkováni) telata a všechny krávy. Včera byly očkováni všechny krávy a telata. (pouze -y) Včera bylo (i byly) očkováno (i očkováni) tele a kráva. Na společném postupu se dohodlo (i dohodly) představenstvo a městská rada.

c) podmět několikanásobný vyjádřený nesouřadně (zvl. s předložkou s)podmět **PŘED PŘÍSUDKEM:**

PRAVIDLO	PŘÍKLADY
možnost dvojí shody platí také pravidlo o hierarchii rodů (přednost má rod muž. živ.)	Bratr se sestrou šli (i šel) domů. Marta s Davidem odešli (i odešla) brzy. Dívky se svými trenéry odjeli (i odjely) na soutěž. Děvčata s chlapci se vrátili (i vrátila) z výletu unaveni (i unavena). Dítě s matkou čekaly (i čekalo) na nádraží. Štěňata s koťaty si hrála na dvorku.

podmět **ZA PŘÍSUDKEM:**

PRAVIDLO	PŘÍKLADY
možnost dvojí shody, je-li první jméno v podmětu v čísle jednotném	Na náměstí se setkal (i setkali) Pavel s Karlem. Na náměstí se setkala (i setkali) Hanka s Pavlem. Na cestě se prohánělo (i proháněli) štěně se psem. Do kina šla (i šly) matka s dcerou. Na pastvě odpočívalo (i odpočivaly) tele s krávou. Na dvorku si hrálo (i hrály) štěně s kotětem. Na dovolenou jelo (i jeli) dítě s rodiči.
všechna jména v podmětu jsou v čísle množném → obvyklejší je shoda s prvním jménem v podmětu	Vrátily se už dívky s chlapci? Vrátila se už děvčata s chlapci? Na dvorku pobíhala kuřata se slepicemi. Na dvorku pobíhaly slepice s kuřaty.

POZOR:

Dívky s chlapci soutěžily.

→ výraz *s chlapci* není součástí podmětu, ale rozvíjícím členem (přísllovečným určecním) slovesného přísudku, tj. *Dívky soutěžily s chlapci.* (Je rozdíl, jestli se dívky spolu s chlapci zúčastní soutěže, nebo jestli soutěží, kdo z nich je lepší.)

d) tzv. shoda podle smyslu

není-li mluvnický rod podmětu jednoznačný

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-i nebo -y	shoda podle přirozeného rodu podmětu	<i>To jsme se včera napracovali! (muži)</i> <i>To jsme se včera napracovaly! (ženy)</i>
-i	ve větách s podmětem všeobecným (s obecnou platností) a s podmětem neurčitým (blíže neurčeným, ale osobním, např. <i>všichni, lidé</i>) → shoda podle rodu muž. živ.	Říkali to v rozhlase. Včera nám přivezli novou pračku.
	označuje-li podmět jednoznačně skupinu mužů	<i>Bohemians přesvědčivě zvítězili.</i>
-i/-y	ve větách s podmětem slovně nevyjádřeným → shoda přísudku s podstatným jménem, které nabývá platnosti podmětu	v oslovení <i>Co jste, chlapci, dělali?</i> <i>Co jste, děti, dělaly?</i>
	podmět je zřejmý z předcházející věty nebo textu	<i>Chlapci se dali na útěk. Co jiného mohli dělat?</i> <i>Nebýt sester, nedosáhl bych toho.</i> <i>Velmi mi pomohly.</i> <i>Lékař pacientům doporučil, aby lék užívali vždy po snídani.</i> <i>Lékař pacientkám doporučil, aby lék užívaly vždy po snídani.</i>
-y	podmět vyjadřuje množství, počet (<i>skupina, řada, dav, tisíc, milion</i> v č. mn.) + 2. pád podst. jména → podmětem ve vedlejší větě je výraz vyjadřující množství, kromě -y lze však psát také -i (shoda podle smyslu)	<i>Davy lidí procházely ulicemi.</i> <i>Obtěžovaly nás miliony komárů.</i> <i>Davy lidí navštívily výstavu, aby se seznámily s novými výrobky.</i> (shoda podle rodu) <i>Davy lidí navštívily výstavu, aby se seznámili s novými výrobky.</i> (ve vedlejší větě shoda podle smyslu)

→ Pravopis souhláskových skupin

Ve spisovné výslovnosti se některé skupiny souhlásek oproti pravopisu mění nebo zjednodušují.

Skupiny beze změny

PRAVIDLO	PŘÍKLADY
v kořenech slov	čtvrtý, dcera, hřbitov, hřebík, který, srdce, vzpomínka, šestnáct, řemeslník, jablko, jdeš
při ohýbání	v kostce, kostky, v kapse, v krabičce, vedl, chodte
při odvozování	
předponami	nejjasnější, předtančit (něco jiného znamená přetančit, např. celé své vystoupení), rozzlobit, rozsypat, poddaný, předzpěv, bezstarostný
příponami:	opatství, vítězství, protestantství, dětský, slezský, Eviččin, měkký, zídka, tloušťka
-ný, -ní	kořen podst. jména končí na -n cenný, denní, ramenní, ranní, souhrnný, kamenný, vinný (od víno i vina), vinna, vinno, povinný (ale: vinen, povinen), spontánní
	v příd. jménech složených trojhranný, tenkostěnný, mikrovlnný, jemnozrný, rovnocenný
2. a 3. stupeň příd. jmen a příslovcí	nejúčinnější, nevinnější, nevinně
-ík -ý (-á, -é) -í -ový -íce -ina	kořen slova končí na -n ceník, deník raný (salát, středověk), dceřiná (společnost) havraní, kuní cenový vinice (vinohrad i pachatelka) cenina

PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-ský	posl. souhláska v základovém slově je -č, -š, -z, -ž <i>Ledeč – ledečský, č. mn.: ledečští</i> <i>Aš – ašský, č. mn.: ašští</i> <i>Francouz – francouzský,</i> <i>č. mn.: francouzští</i> <i>Paříž – pařížský, č. mn.: pařížští</i>
	posl. souhláska v základovém slově je -r, -ř <i>velehorský, truhlářský</i>
	posl. souhláska v základovém slově je -d, -t, -n, -d', -t', -ň <i>brodský, dětský, kolínský, radhošťský,</i> <i>plzeňský</i>
-ší	při stupňování příd. jmen (souhláskové skupiny se nezjednodušují) <i>sladší, užší, dražší, tišší</i>
-ý	u jmen zakončených na -sk <i>Etrusk – etruský, Rovensko –</i> <i>rovenský, Gdaňsk – gdaňský</i> ale: <i>Hlinsko – hlinecký</i>
při skládání	<i>půllitr, čtyřrohý, leccos, rovnocenný, rovnoramenný, tenkostěnný</i>

POZOR:

dětský, dětství **ale:** *děcko*

žactvo

panna **ale:** *panenka, panenský*

oznamme, uvědomme si

blízký, nízký, úzký, slizký, brzký, kluzký – přípona -ký

ROZLIŠUJ:

(např. <i>noviny</i>)	ranní × raný	(např. <i>salát, brambory</i>)
(od <i>racek</i>)	racci × raci	(od <i>rak</i>)
(podřízený)	poddaný × podaný	(od <i>podat</i> , např. <i>lék</i>)
(3. stupeň od <i>jistý</i>)	nejjistější × nejistější	(2. stupeň od <i>nejistý</i>)
(od <i>pecka</i>)	pecce × pece	(od <i>pec</i>)
(od <i>Monika</i>)	Moničin × Moniččin	(od <i>Monička</i>)

Skupiny se změnami

PRAVIDLO	PŘÍKLADY
někdy $d' \rightarrow d$, $t' \rightarrow t$, $ň \rightarrow n$	zídka (zed'), choutka (chuť) pečínka (pečeně) beze změny např.: dršťky, loďka, kuchyňka obojí: skříňka i skřínka

a) zjednodušování

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-ský	posl. souhláska v základovém slově je -s + -ský	brandýský, oděský, saský, ruský, tuniský č. mn.: brandýští, oděští, saští, ruští, tuniští
-cký	posl. souhláska v základovém slově je -c + -ský	hradecký, lužický, olomoucký, jablonecký č. mn.: hradečtí, lužičtí, olomoučtí, jablonečtí

b) změna

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-cký	posl. souhláska v základovém slově je -k + -ský	otrocký, divácký, řecký č. mn.: otročtí, diváčtí, řečtí
-žský	posl. souhláska v základovém slově je -h + -ský	pražský, zábřežský č. mn.: pražští, zábřežští
-žský	posl. souhláska v základovém slově je -g + -ský	ladožský, rižský č. mn.: ladožští, rižští ale: chicagský, bruggský
-šský	posl. souhláska v základovém slově je -ch + -ský	bělošský, vlašský, lašský, curyšský č. mn.: bělošští, vlašští, lašští, curyšští ale: laština jiné je: Čech → český, čeští, čeština

c) odsouvání

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
-ský	posl. souhláska v základovém slově je -g, -k + -ský většinou u jmen cizího původu zakončených na -berg (-berk), -burg (-burk), -borg, -ing, -inky u jmen na -k, -ka	lemberský, nymburský, norimberský, hamburský, helsinský, newyorský, kamčatský ale: Peking → pekingský, Hongkong → hongkongský

→ Skupiny *bě/bje, vě/vje, pě, mě/mně*

PRAVOPIS	PRAVIDLO		PŘÍKLADY	POZOR
bje-, vje-	je-li <i>b</i> , v součásti předpony nebo předponou a kořen slova začíná skupinou <i>je-</i>		<i>ob-jevit, ob-jem → ob-jetí (objímat), ob-jednávka v-jezd, v-jem (vnímat)</i>	<i>přátelské objetí (objímat) × válečné oběti (obětovat)</i>
bě-, vě-	v ostatních případech		<i>běžet, oběd, oběť, hříbě, věc, věřit</i>	
pě-	vždy bez <i>j</i> (žádná předpona nekončí na <i>-p</i>)		<i>napětí, zpěv, pěstovat, opět, vypětí, sepětí</i>	
-mně-	je-li v jiném tvaru nebo v příbuzném slově <i>n/ň</i>		<i>vzpomněl (vzpomenu), zapomněl (zapomenu), připomněl (pomni, pomník), domněnka (domnívat se), zatemnění (zatemnit), nejvýznamnější (významný), rozumnější, rozumně (rozumný)</i>	
-mě-	v ostatních případech: vždy v kořenu slova a ve všech slovech, kde se v jiném tvaru ani v příbuzném slově nevyskytuje <i>n/ň</i>		<i>město, měsíc, vyměnit, odměna, měď, měkký, osamělý (sám), oněměl (němý), umět, rozumět (um, rozum, umí, rozumí), soukromě (soukromý), zřejmě (zřejmý), vědomě (vědomý), nejznámější (známý)</i>	<i>tamější – odvozeno od tam + přípona -ější Jednej rozumně. Jednej rozumněji. (od rozumný) × Dobře všemu rozuměl. (od rozum, rozumí)</i>
zájmeno <i>já</i>	mně	3. a 6. p.	<i>Tu knihu koupil mně. Nemluv o mně.</i>	<i>mně (mi) jako tobě (ti)</i>
	mě	2. a 4. p.	<i>Beze mě se neobejde. Vzpomněl si na mě (i mne).</i>	<i>mě (mne) jako tě (tebe)</i>

Poznámka:

Dvojí tvar přičestí minulého od sloves:

zapomenout – zapomněl i zapomenul

připomenout – připomněl i připomenul

vzpomenout – vzpomněl i vzpomenu

→ Předložky s/se, z/ze

PRAVOPIŠ	PRAVIDLO		PŘÍKLADY
s/se	se 7. pádem		<i>s bratrem, se psem, se mnou</i>
	se 4. pádem		<i>být s to, kdo s koho</i>
	s 2. pádem		výjimečně – je-li třeba odlišit pohyb z povrchu nebo po povrchu dolů × pohyb zevnitř <i>shodit se stolu × vyndat ze stolu</i>
	sebou	prostý 7. pád	<i>házet sebou</i> (= jeden účastník, po slovesech označujících pohyby těla) <i>jistý sám sebou</i> (= součást ustáleného spojení)
	s sebou	předložkový 7. pád	<i>vzít s sebou bratra</i> (= dva účastníci, tj. já a bratr)
z/ze	s 2. pádem		<i>z talíře, z pole, z hlediska, ze střechy, sejít z očí</i>

→ Předpony s-/se-, z-/ze-, vz-/vze-

PRAVOPIS	PRAVIDLO	PŘÍKLADY
s-/se-	směr dohromady	sbalit, sbírat, sblížit se, scelit, seběhnout, shledat se, shromáždit, scházet se, skamarádit se, slepit, splynout, spoutat, stěsnat, svírat shluk, sběh (lidí), sbíječka, stoj spatný
	směr shora dolů	shodit, shýbnout se, sejít, seskočit, sjet příslowečné spřežky: spatra, shora
	směr z povrchu pryč	sčesat, setřít, sfouknout, smazat, spláchnout, sprovodit, strhnout, svléct
	v ustálených případech	sdělit, schovat (se), skonat, skončit, slevit, spáchat, spatřit, splatit, stěžovat si, strávit (čas i jídlo), strnout, stýskat si spropitné, scestný, scestovalý příslowečné spřežky: sbohem, stěží, svrchu
z-/ze-	dokončený děj, výsledek – u sloves utvořených od sloves nedokonavých	zkazit (od kazit), zkrátit, zorganizovat, zplodit, zpozorovat, ztratit, zúročit
	změna stavu (stát se nějakým) – u sloves utvořených od podstatných a přídavných jmen	zčervenat, zesinat i zsinat, zestárnout, zchoulostivět, zchudnout, zpestřit, zúrodnit, zvlhnout
	v ustálených případech	zkoumat (zkumavka), zkoušet (zkouška) zkrotit, zpívat (zpěv), zplakat, zpovídat se, zpozdit se, zprostit, způsobit (způsob, způsobný), zpytovat, ztratit, zúčastnit se zpocený, zpupný, ztepilý, ztuchlý příslowečné spřežky: zblízka, zcela, zčásti, zpátky (zpět), zпамěti, zprava, ztěžka, zticha, ztuha
vz-/vze-	směr vzhůru	vzklíčit, vzkvétat, vzlétnout, vzpažit, vztyčit se
	vymanit se z něčeho	vzkřísit, vzpamatovat se × vstát (předpona v-)
	proti něčemu	vzbouřit se, vzpírat se
	jiné významy	vkazovat, vztahovat, vzpomenout si (vzpomínat, vzpomínka)

Odlišnost dvojic slov s předponou s-, z-

PRAVIDLO	PŘÍKLADY
odlišnost ve významu, v pravopisu i ve výslovnosti	(z povrchu) setřít × zedřít (se) (námahou) (dohodu) sjednat × zjednat (pořádek) (dolů) slézat, slézt × zlézat, zlézt (hory) (líbáním) setřít) slíbat × zlíbat (někoho) (dohromady) slít × zlít (polít) (mazáním) setřít) smazat × zmazat (umazat) (peněz) směna × změna (pořádku, programu) (svinout) smotat × zmotat (poplést) (trápit) sužovat × zužovat (dělat úzkým) (ze svahu) sválet × zválet (poválet) (dohromady) svolat × zvolat (vykřiknout) (souhlasit) svolit × zvolit (vybrat)
odlišnost ve významu a v pravopisu	(přitlout k sobě) sbít × zbít (nabít někomu) (lidí) sběh × zběh (dezertér) (pohledět shora dolů) shlédnout × zhlédnout (uvidět, spatřit) (dolů) shlížet × zhlížet se (v zrcadle) (kosou posekat) skosit × zkosit (učinit kosým) (v tech. kreslení) skreslit × zkreslit (podat nepřesně) (splést dohromady) skroutit × zkroutit (zkrívit, překroutit) (opravit) spravit, správa × zpravit, zpráva (oznámit) (naříkat) stěžovat si × ztěžovat (dělat těžkým)
bez zřetelné odlišnosti ve významu i v pravopisu i výslovnosti → dvojí možnost psaní	schvátit i zchvátit schytat i zchytat skrápět i zkrápět skompletovat i zkompletovat skontaktovat i zkontaktovat

Psaní předpon s-, z- v příslovečných spřežkách

Příslovce vzniklá z předložkových výrazů se píšou shodně s původním předložkovým výrazem, např.:

sbohem, stěží, shora, spatra, svrchu, shůry

zčásti, zpátky (zpět), zticha, zprava, ztuha, ztěžka, zpoměti

zdaleka (i z daleka), zblízka (i z blízka), zešíroka (i ze široka)